

Essay:

“HET VLAAMS-NATIONALISME: EEN WEG NAAR EEN VRIJE SAMENLEVING.”

Sinds 2007 kampt de liberale partij in Vlaanderen met een bestaanscrisis. Her en der wordt getoeterd dat die partij geen verhaal meer biedt. Nochtans lijkt het liberale gedachtegoed springlevend in ons land. Denktanks als Liberales en Libera! bloeien en voeren volop discussie en de grootse politieke formatie van het Nederlandstalige landsgedeelte is liberaal geïnspireerd. Dit laatste is een doorn in het oog van veel gesettelde blauwen. Ze noemen de grootste partij “een sluipend gif”. Waarom toch? Omdat die partij zich Vlaams-nationalistisch profileert. Leidt nationalisme immers niet naar de gaskamers? Noemde Hayek het nationalisme nu niet net de “twin brother” van het socialisme? Deze argumentatiekanonnen worden voortdurend ingezet tegen de N-VA door de verschrompelende Open VLD. Indien de laatsten hierin niet van koers veranderen, wacht hen een blijvende “road to serfdom” (lees: gekluisterd aan de PS).

Ik zal in dit korte essay trachten aan te tonen dat Vlaams-nationalisme geen gevaar is, maar in tegendeel een motor kan zijn die leidt tot een vrijere samenleving.

DE LA DEMOCRATIE EN BELGIQUE

Een nobel man is op reis in ons land. Hij wenst ons wonderlijke politieke model te observeren. Hij stelt vast dat de democratie bestaat uit drie onderdelen. Twee onderdelen beslaan een bevolkingsgroep en één beslaat een stad. De bevolkingsgroepen delen zich in volgens de taal. Omdat hij zich vastrijdt in de modderigheid van het bestel zal hij er niet in slagen de stad en een kleine bevolkingsgroep in het oosten van het land te bespreken.

Elk deel houdt tegelijkertijd verkiezingen om tot een gemeenschappelijke regering te komen. In die regering zetelt normaliter een meerderheid van beide bevolkingsgroepen. Aangezien het land werkt met een proportioneel kiesstelsel leidt dat vaak tot een samenkomst van minstens vier verschillende partijen (minimum twee om tot een coalitie te komen in de eigen bevolkingsgroep en dan opgeteld met minstens twee anderen uit de andere bevolkingsgroep, leidt tot vier). Het laatste decennium blijkt dat de twee taalgroepen drijven op een andere golfstroming wat leidt tot coalities van verschillende politieke ideeën. Daaruit moet een helder beleidscompromis ontstaan. De man stelt vast dat dit resulteert in een traditie van lange regeringsonderhandelingen met trieste hoogtepunten in de voorbije 5 jaar. (Ter vergelijking: de Britten zuchtten in 2010 dat de totstandkoming van de eerste coalitieregering sinds de Tweede Wereldoorlog zeven dagen duurde.) Wanneer een hervorming van het staatsbestel, een schijnbaar uit de hand gelopen hobby van het land, zich opdringt, is er een 2/3de meerderheid nodig in het parlement en een meerderheid in elke bevolkingsgroep. Dan moeten ze al vaak beroep doen op minstens drie partijen per taalgroep. Deze verplichting kan ertoe leiden dat feitelijke verkiezingsoverwinnaars buitenspel worden gezet.

“Het brengt dit land tot een tirannie van een meerderheid die bestaat uit een amalgaam van ideeën.”, denkt de nobele bezoeker. Het brengt hem bij de conclusie dat een verregaande decentralisatie zich opdringt. “Die diverse meerderheid legt te veel een wil op aan allerlei terreinen waar dat niet noodzakelijk is”, redeneert hij verder. “Het bestuur is hier een permanente diplomatieke conferentie die vervalt in interpreteerbare compromissen en doorgevoerde regelneverij.” In een mail naar een goede vriend van hem schrijft hij: “Hier is één voortdurende machtsfactor aanwezig. Het is de grootste partij van de kleinste taalgroep. Deze socialistische formatie is nu al twintig jaar ongebroken aan de macht. De meerderheid van de bevolking lijkt dit slaafs te ondergaan. Volgens mij begrijpen ze niet helemaal wat hier allemaal aan de hand is.”

Uiteindelijk keert de man terug huiswaarts. Zijn aanvankelijke verwondering is omgeslagen in degout. Hij begrijpt het niet. "Dit model heeft absolutistische trekken." De observant trekt zich terug in Cannes waar hij droomt van de Atheense democratie.

DE LIBERALEN ZIJN DOOD = LEVE HET LIBERALISME!

Ik ben er zeker van dat de liberale denker de Tocqueville ons politieke systeem onuitstaanbaar had gevonden. We leven in een verzanding van politieke belangen. Wie de ware vrijheid liefheeft, kan de Belgische constructie niet langer omarmen. Het recht om te doen wat we behoren te doen, de ware vrijheid, wordt in ons land onmogelijk gemaakt. Nochtans is de ware vrijheid van het individu de basis van alle verworvenheden die een gecultiveerde natie bezit, het parlement, haar wetten en haar prestaties. Het besef van verantwoordelijkheid, de plicht en het recht tot het doen van die dingen die wij behoren te doen, gaan aan de ware vrijheid vooraf en dient deze te bepalen. Ironisch genoeg was een Vlaamse liberaal ooit de klokkenluider tegen het heersende absolutisme van die oude, politieke belangen. Hoe zeer hij vandaag de motor van de tegenbeweging tegen de klassieke vormen van de Belgische macht ook verfoeit, hij is de grote inspirator geweest. Wanneer ik in het tweede Burgermanifest uit 1992 lees dat "het herboren nationalisme dat de Oost-Europese volkeren bevrijdde van het sovjetjuk geen duistere of irrationele kracht is, maar een bevrijdende energie zolang ze is gekoppeld aan de beginselen van de democratie en de grondwettelijke vergrendeling van de rechten en vrijheden van het individu", dan onderschrijf ik dat. Waarom zou ons nationalisme dan leiden naar de gaskamers van Auschwitz? Waarom zou ons nationalisme niet bevrijdend zijn? Dirk Verhofstadt beroept zich onder meer op Karl Popper om het nationalisme te banvloeken. De Oostenrijker ontvluchtte zijn heimat uit angst voor de nazi's. Maar is de grote Popper wel een referentiepunt in deze? De man ontmoette de uitwassen van een "blut-und-boden-nationalisme". Dat nationalisme verhoudt zich tot het bevrijdingsnationalisme als het neoliberalisme tot het liberalisme. Zijn eigen assistent David Miller bekeek de zaken anders. Miller achtte een bepaalde vorm van nationale identiteit noodzakelijk voor de stabiliteit van een samenleving. Het is een voorwaarde voor die ware vrijheid: "Liberty requires social peace, and confidence among different groups that each will abide by a commonly agreed set of rules and those conditions are threatened by deep cultural divisions." Volgens de man is een liberaal nationalisme een nationalisme opgebouwd uit een aantal basiswaarden. Een sterk gewortelde democratie op basis van liberale waarden is overigens in staat extremen te weerstaan (Duitsland was in Poppers tijd nog maar een prille democratie). De neergang van de FPÖ in Oostenrijk of het falen van de PVV in Nederland bewijzen dit. De 19de eeuw bewijst ons overigens dat de liberalen vaak vooraan stonden in de strijd van de volkeren naar meer soevereiniteit. De Britse premier en groot liberaal boegbeeld William Gladstone was zo de eerste die begrip had voor de Ierse verzuchting naar "Home Rule". Eén van de meest liberale en nationalistische landen ter wereld zijn de Verenigde Staten van Amerika. Waar anders kan je elke dag de vlag groeten en terwijl overtuigd zijn van je opperste individuele vrijheid? De Amerikaanse grondwet is een toonbeeld van het beschermen van de vrijheid. "The land of the free", het spreekt voor zich.

De Staten dienden als voorbeeld voor de liberale revoluties in de 19de eeuw waar de individuele drang naar vrijheid haar reflectie vond in de gemeenschap. De twee, individu en gemeenschap, vormen geen discrepantie. Het nationalisme biedt individuen een identiteit. Geen enkel individu is immers vrij van context of gemeenschap, maar het individu kan wel vrij zijn binnen die context of gemeenschap. Een liberaal nationalisme vertrekt vanuit het idee dat een gemeenschap burgerschap inhoudt gebaseerd op het kostbare weefsel van gezin, school, de buurt, etc. Eenieder kan dus in dit burgerschap treden. John Locke noemde dit burgerschap een sociaal contract. Taal is evident een wezenlijk onderdeel van de identiteit van dit politieke burgerschap. Dat geldt voor alle vormen van gemeenschap. De taal is de code om onderling te kunnen samenwerken of het nu gaat over een natie, een markt, een bouwwerf, een universiteit of een turnkring. Locke benadrukte ook dat de burgers of de gemeenschap het recht had regering te ontslaan. Verkiezingen zijn daarbij het eerste

middel. De Vlaamse bevolking stemt niet Vlaams-nationalistisch omdat zij het "volk" an sich hoog draagt, maar omdat zij als volk verandering wenst. Ze wil het bestaande beleid van haar macht ontslaan. Alleen kan dit niet in ons land. Men wenst een omwenteling van het staatsbestel in de wijze waarop Verhofstadt het voorstelde in de jaren '90. "Het negeren van verkiezingsuitslagen", zo klaagde hij in 1992 aan, "het weigeren van de door de kiezer gevraagde koerswijzigingen, het doof blijven voor zijn "signalen", levert de burger het bewijs, dat niet zijn stem belangrijk is, maar de interne regels en de eigen logica van het politieke bedrijf". Dat Verhofstadt zich vandaag ophoudt met het bestormen van de Europese hemel is misschien een teken van metaalmoetheid. De Nederlandse liberale voorman Frits Bolkestein heeft er een haarfijne verklaring voor: "Verhofstadt is een roepende in de woestijn, en hij doet dat omdat hij een Belg is die niet houdt van de Belgische staat. Nou dat mag hij, maar de rest van Europa voelt zich nog wel thuis in hun staat (...)."

Het Vlaams-nationalisme is vandaag de motor van de verandering en een vrijheidsbeweging. Met de woorden van publicist en Liberal-bestuurslid Brecht Arnaert: "Het Vlaams-nationalisme is in essentie een burgerrechtenbeweging, gericht tegen het collectivisme die de PS ons via de Belgische constructie elke dag in de maag splitst." Net als Arnaert zijn velen nationalist uit noodzaak. Alleen wanneer een Belgische Confederatie (sic) of zelfs een Vlaamse staat (republiek of monarchie) wordt bewerkstelligd kan de Vlaming politiek vrij zijn.

EEN OPDRACHT VOOR DE TOEKOMST

Elk politiek denker stelt zich twee vragen: 1° "Hoe richt ik de wereld in?" en 2° "Hoe gaan mensen in een politieke gemeenschap om met elkaar?". De bestaande ideologieën beantwoorden de tweede vraag. In een goed draaiende democratie hebben ze vrij spel om zich te profileren. De Amerikaanse president Woodrow Wilson formuleerde een antwoord op de eerste vraag in 1918 met zijn beroemde "14 punten". De wereld had net een bloederig conflict tussen de grote imperiale staten van Europa meegemaakt. De man geloofde dat een zelfbeschikkingsrecht van de volkeren en volledige vrijhandel onder het toezien van een Volkerenbond de weg zou vrijmaken naar een evenwichtiger wereld. De Franse liberaal Pierre Manent zegt het in onze tijd zo: "De idee dat elkeen zijn boontjes dopt op zijn eigen manier, en het recht erkent van de andere aan de overkant van de grens, om hetzelfde te doen, lijkt me net een van de grote verworvenheden van de beschaving." Dat zou de uitdaging moeten zijn voor de liberalen vandaag. Hoe gaan we de wereld inrichten opdat de burgers ten volle kunnen genieten van de vrijheid? Schreef John Stuart Mill immers in "Considerations on Representative Government" niet het volgende: "Free institutions are next to impossible in a country made up of different nationalities"? Maar men zit te veel vast in een Belgische "pensée unique". Het bestel is beproefd, er is eindeloos aan gesleuteld, maar draait vierkant. De vergelijking van de wetenschapper, zoals voorop gesteld door de Nederlander J.L. Heldring, biedt een mooie illustratie. Heldring citeert de Nobelprijswinnaar Werner Heisenberg die in "Der Teil und Ganze" vertelt hoe Max Planck tot zijn revolutionaire kwantumtheorie kwam: "(...) hij wilde het spectrum van de warmtestraling begrijpen. Hij heeft dat natuurlijk geprobeerd met behoud van alle vroegere wetten der fysica, en hij heeft vele jaren nodig gehad om in te zien dat dat niet mogelijk is. Pas toen heeft hij een hypothese geopperd die niet in het kader van vroegere fysica paste, en zelfs daarna wilde hij de bres die hij in de muur van de oude fysica had geslagen, weer opvullen door aanvullende veronderstellingen. Dat is natuurlijk onmogelijk gebleken, en de verdere uitwerking van Plancks hypothese heeft genoopt tot een radicale omwerking van de hele fysica. (...) Met andere woorden: in de wetenschap kan een goede en vruchtbare revolutie slechts dan doorgevoerd worden wanneer men zijn best doet om zo weinig mogelijk te veranderen, wanneer men zich in de eerste plaats bepaalt tot de oplossing van een beperkt, duidelijk afgegrensd probleem. De poging om al het tot dusver bestaande op te geven en willekeurig te veranderen leidt tot pure onzin." Het nationalisme van o.m. de N-VA is dus geen revolutionair nationalisme, maar roept op tot een logische stap in een evolutie nadat al het bestaande is beproefd. Een dergelijk "kwantumdenken" dringt zich in op in België. VLD durfde het in 1998 nog: "De VLD wil een beter

statuut voor Vlaanderen door de definitieve keuze voor een confederaal model. Het zwaartepunt komt bij de deelstaten te liggen die bepalen welke bevoegdheden ze aan het federale niveau laten.” Wil de blauwe partij opnieuw verhaal krijgen, dan moet zij zich herbronnen en zich afvragen waar het allemaal fout ging. Was VLD begin 1999 nog een duidelijk liberale partij, een jaar later vervelde ze tot een links-liberale kiesvereniging. “Je maakt paars en je eindigt bont en blauw”, orakelde vader Tobback al in 1995. Electoraal zie je de afbrokkeling vanaf paars, van de neo-Belgische en linkse jaren van de VLD. Het bestuur van blauw met rood tussen 1999 en 2007 heeft het liberale denken een serieuze kater bezorgd. Electoraal halveerde de partij zowat van 24 % (2003) naar 13 % (2010). Men bestuurde volgens de orde van de dag, zonder toekomstvisie. Wat vandaag sexy is, is morgen alweer verwelkt. Zoals de Nederlandse dominee zei: “Wie de tijdsgeest huwt, is snel weer weduwe.” De hippe blauwe voormannen lijken gebiologeerd door een “Dianapolitiek”, blits, charmant, maar tijdelijk houdbaar en inhoudsloos. Daardoor klinkt het liberalisme vandaag uit hun mond als jetsetpraat. Ondertussen zitten de producten van de zestiger en zeventiger jaren op het pluche en kijken ze met afgrijzen naar de verwarring die door de straten danst. Hun identiteitloos pleidooi beantwoordt niet aan de noden van de gewone man. Men moet eens over het muurtje kijken bij de noorderburen. De Nederlandse VVD denkt wel onbevooroordeeld na over nationalisme. “Wie succesvol wil opereren in de Europese Unie, of in de wereld als geheel, kan dat het beste doen vanuit een duidelijke eigen, nationale identiteit”, schrijft de Teldersstichting (denktank gelinkt aan de VVD). Hier wordt nationaliteit niet ervaren als een sta-in-de-weg voor de vrijheid van het individu.

IN DIENST VAN DE ECHTE OPPONENT

Het blauwe fabriekje produceert schijnbaar niets meer. Het brengt me bij de harde conclusie van Geert Lambert: Open VLD heeft zichzelf overbodig gemaakt. Is daarmee het liberalisme in ons deel van het land dood? Nee, het is de hoofdgedachte van het politieke denken in Vlaanderen. Van Kris Peeters over Frank Vandenbroucke tot Bart De Wever. Ze delen een liberale beïnvloeding. Het zorgt zelfs voor heibel binnen de socialistische familie waar men voor een “Derde Weg” koos à la Blair, tot ergernis van de traditionele achterban. De grote grondstroom verzamelt zich vandaag rond de N-VA. En zo zijn we terug aan het begin van het verhaal. De VLD slaat het nationalisme in de ban, omdat haar eigen liberalen het omarmen en het de eigen partij stilaan opeet. De reactie van de blauwe partij hierop dient slechts één zaak: de zaak van de PS.

(Geschreven te Berlare door Harry De Paepe op 26 maart 2012.)